

בס"ד

שיעורי הגר"א עוזר שליט"א ראש ישיבת אתרי

המתקיימים בבית הכנסת "מאור ישראל", בראנד 18, הר נוף

בענין:

בל יחל דברו

- תעא -

נמסר בש"ק פרשת מטות ה'תשע"ו

בש"ק פרשת מסעי השיעור יחל אי"ה בשעה 5:45 ויהיה בענין:

חלוקת השותפות

מנחה ב 5:30

השיעור לעילוי נשמת הרב ר' שלמה ב"ר בן ציון זצ"ל

בברכת שבת שלום

המארגנים

לקבלת השיעורים באימייל יש לכתוב בקשה ל"תמותי עיצוב גרפי": timnal@zahav.net.il

בל יחל דברו

[מהלך אחרונים בבאור הפלוגתא; האם איסור בל יחל נאמר כלפי הדיבור עצמו או כלפי חלות תוכנו]

ב והנה בבאור יסוד מחלוקת הרמב"ם והר"ן, כתב בקהלות יעקב (ע' בנדרים ס"ה) ועוד אחרונים, שנחלקו בגדר איסור בל יחל, האם עניינו ומהותו חילול הדיבור כפשטיה דקרא, או שע"י נדרו חל איסור אכילה או הנאה, והזהיר הכתוב שלא לעבור על אותו איסור שהחל בדיבורו, וכאילו כתיב בל יאכל ובל ישתה וכו'; הרמב"ם נקט שמהות האיסור הוא שלא יחלל האדם את דיבורו, ולכן סובר שאיסור זה שייך רק על מי שדיבר, כי אמנם תוכן האיסור שעל החפץ חל רק כלפי המודר [וממילא גם איסור מעילה חל עליו שהרי איסור זה קשור לתוכן האיסור, שמועל בקודש] אבל איסור בל יחל אין עניינו אזהרה על הפרת האיסור שנוצר מהנדר אלא עניינו שלא לעשות דבריו חולין, הלכך המדיר עובר ולא המודר. ואילו הר"ן נוקט שאזהרת בל יחל יסודה באיסור שנוצר, שלא יאכל את מה שנאסר לו לאכול וכד', וא"כ מובן שזה שייך רק כלפי מי שנאסר ואינו ענין למדיר.

[נפקותא בנדר שוא]

י"ז להוסיף לפי זה שהר"ן הולך בשיטתו בענין אחר. דהנה הגרא"ו (בקובץ הערות יבמות ס"י יח לג) עמד מדנפשיה בחקירה זו [בלא תליית פלוגתת הרמב"ם והר"ן], והביא (בקובץ באורים על הש"ס אות י) בשם רבו הגרש"ש"ק שנקט כפי הצד השני, שהוא כענין בל תאכל. (וכ"ה בחדושי הגרש"ש"ק לנדרים ס"י יד ד"ה ומה). ותלה בזה שתי הדעות שבתוס' גבי הא דאמר רבי יוחנן (שבועות כה) שבועה שלא אישן שלשה ימים מלקין אותו וישן לאלתר; התוס' בשבועות נקטו דבנדר כי האי גוונא אינו לוקה שהרי נדרו שוא ולא חל כלל, ורק בשבועה איכא לאו דשבועות שוא, אבל לא בנדר. ואולם התוס' בגמ' (לה.) נקטו שאף בנדר לוקה משום שנדר דבר שאי אפשר לו לקיים. ובמאי פליגי? ופירש הגרא"ו שהתוס' בשבועות נקטו שאיסור בל יחל מתייחס לאיסור שחל ע"י הנדר, הלכך בנדר שוא שאין בו משאש אין כלל מקום לאיסור בל יחל. ואילו התוס' בגמ' סוברים שגדר האיסור הוא חילול הדיבור, הלכך כשנודר על דבר שאי אפשר לקיימו הרי בעצם הנדר הוא מחלל דיבורו הלכך לוקה משום בל יחל.

והנה הר"ן (בנדרים יד:כה) נקט כדברי התוס' בשבועות שאין לוקה משום נדר שוא. והיינו משום שהולך לפי סברתו שגדר האיסור הוא שלא לעבור על האיסור שחל [שלכן המודר עובר ולא המדיר], והרי בנדר שוא לא חל שום איסור הלכך אין בו איסור דאורייתא. נמצאו דברי הר"ן מכוונים לסברא אחת.

[נפקותא אפשרית נוספת האם איסור בל יחל יש בו קולא דיישנו בשאלה]

ג הגרא"ו שם כתב ליישב על פי הסברא הנ"ל את דברי הרשב"א בנדרים (טז), שהקשה מדוע האומר 'קונם סוכה שאני עושה'

ד וכן הרא"ש בפירושו (יד:) כתב שאין בל יחל בנדר שוא, וגם סובר (טו:) כהר"ן שאין בל יחל על המדיר. וכן הרשב"א נקט שאין לאו דבל יחל בנדר שוא, ואמנם משמע מדבריו (לז:) שהמודר בלבד עובר ולא המדיר. ויש להעיר שבמפרש בדף טו (ד"ה והאמר) נראה כדברי התוס' בגמ' שהנדר נדר שוא לוקה, ומאידך משמע שם (בד"ה הלכה) שהנדרה לוקה ולא המהת.

[פלוגתת הרמב"ם והר"ן מי עובר בבל יחל, המדיר או המודר]

א איש כי ידר נדר לה' או השבע שבועה לאסר אסר על נפשו לא יחל דברו ככל היצא מפיו יעשה. נחלקו הראשונים ז"ל במדיר את חברו הנאה, מי לוקה משום 'לא יחל דברו'; לדעת הרמב"ם (נדרים ה,א יב-ג) המדיר לוקה אם ההנהגה אבל לא המודר, ולדעת הר"ן (בנדרים טו. לה.) המודר לוקה ולא המדיר. והביא הר"ן להוכיח מהסוגיא בנדרים (לה) גבי מעילה בקונמות, באומר 'ככרי עליך' ונתנה לו במתנה, שאין הנותן מועל דהא לא אסירא עליה - אלמא אין האוסר עובר כלל כיון שהוא לא נאסר. והמודר ודאי עבר, שאעפ"י שכתוב 'לא יחל דברו' - על זה המחלל את הדיבור אמר והיינו זה שנאסר ולא דוקא זה שדיבר. עד כאן דברי הר"ן. וכבר כתב הלחם-משנה (ה,א) שלהרמב"ם חלוק דין מעילה מדין בל יחל, וטעם הדבר כי איסור מעילה ודאי עובר מי שנאסר עליו ליהנות, אבל איסור 'לא יחל דברו' קאי על המדבר ולא על מי שהאיסור חל כלפיו. [עוד הקשה הר"ן על הרמב"ם מהסוגיא בגדה (מו). וכבר תירצה בספר אור שמח (נדרים ה) בדברים מאירים, והולך בזה הרמב"ם לשיטתו בפירוש הסוגיא בגדה. ואכ"מ].

י"ז לעמוד על באור טעמו של הרמב"ם, הלא הסברא הפשוטה מורה לכאורה כמו שהניח הר"ן שהדבר תלוי בתוכן האיסור ולא בפעולת הדיבור, דמסתברא שזה שנאסר הוא הלוקה כשעבר על איסורו, לא האוסר.

[הקושיא מדברי הרמב"ם בהל' שבועות שהנאסר עובר ולא רק הנשבע]

ויותר יש לתמוה מדברי הרמב"ם גופא בהלכות שבועות (ה,ד): ראובן שנשבע שלא יכנס שמעון בביתו ולא יהנה מנכסיו שלא מדעת ראובן - ראובן פטור שהרי הוא אנוס, ושמעון חייב שעבר על דבר האסור לו לעשותו. וכבר כתב בטור יו"ד (רלו) שאינו מבין דבריו, שאין אדם יכול לאסור את שלו אלא בקונם לפי שהוא חל על החפץ והרי אוסר דבר שלו על חברו, אבל כיצד יכול לאסור את חברו בשבועה שהיא איסור גברא, והלא חברו אינו ברשותו להחל עליו איסורין. ועוד תוספת תימה על תימה איכא - כמו שכתב הלח"מ שם - לו יהא שבכחו לאסור בשבועה על חברו, מ"מ כיצד יהא חמור איסור זה מבנדר, והרי לדעת הרמב"ם בנדרים אין לוקה המודר שנהנה, וא"כ כיצד יתכן שבשבועה שאינה איסור חפצא ילקה. יציבא בארעא וגזירא בשמי שמיא?! [והגר"ח (בסמטיל ריש נדרים) תירץ במהלך מחודש עפ"י הספרי-זוטא].

א יש לציין עוד שמפושט לשון הנמו"ב ב"ב קלג: נראה שנקט שהמדיר המהנה עובר, ובנדרים זו הביא את שתי דעות הראשונים [ודלא כמצוין בא"ת שהנמו"ב בדף טו נקט כהר"ן. ולי"מ]. ומפושט לשון רשב"ם (ב"ב קלד. ד"ה ויהא עון) משמע ששניהם משתתפים באיסור.

ב והרי מובא ברמב"ם שם שאעפ"י שאין בל יחל על המודר, ודאי אסור הוא בהנאה [ראובן שאמר לשמעון הרני עליך חרם או הרי אתה אסור בהניית - נאסר על שמעון שיהנה בראובן, ואם עבר ונתנה אינו לוקה], כי חלות איסור חפצא של הנדר, ודאי חל כלפי המודר, ורק אזהרת בל יחל חלה על המדיר. וכמוש"כ בשערי ישר (ג,כה) שכל אדם המהנה את המודר עובר באיסור הנדר, ואף אם המודר קטן שאינו מצווה [ואף כשאין איסור ספיה] - שהרי רצון התורה שחפץ זה יהא אסור עליו. לא נחלקו הרמב"ם והר"ן אלא לענין אזהרת בל יחל. וכן האריך בקה"י (נדרים ס"י יח).

ג וכן בוצר יצחק ח"ב וכו' ובאג"מ ח"א קדשים יח. וע"ע באבני נור יו"ד ש ובבאור הגר"פ בספר המצוות לר"ם ג' ל"ח קכב.

היא על כך שלא יעבור האדם על שבועתו. וכן ביאר בשו"ת אבני נזר (י"ד לז).

וזהו שכתב הנמוקי-יוסף שאין עשה דוחה איסור הנדר, כי דיני דחיה נאמרו כשהעשה והלאו הם באותו מישור, ששניהם ציוויים על הגברא, אבל כשגדר הלאו מניעת פגיעה בחפצא, אין בכח העשה המוטל על הגברא לדחותו. וכמו שלא יעלה על הדעת לומר שעשה דלולב ידחה לאו דגול - כי איסור גזל נובע מצד שאין לאדם ליטול דבר של חברו, ולא כל כמיניה של זה ליטול את של חברו מפני מצוה ידידה. והכי נמי גבי הקדש וכד'.

ועל פי דרך זו של הגרש"ש"ק יישב תלמידו הגרש"ר את קושיית רעק"א (בסנהדרין קיג) מדוע אין שורפין עיר הנדחת שיש בה מוזהה (ע' סנהדרין קיג), ולא אמרין יבוא עשה של שריפת עיר הנדחת וידחה לאו דלא תעשון כן לה' אלקיכם - אלא שמצוה המוטלת על הגברא אינה דוחה איסור שעניינו פגיעה בקדושת השם".^ז

[מהלך נוסף בבאור פלוגת הרמב"ם והר"ן]

ד וכדי ליישב הקושיא מדברי הרמב"ם בהלכות שבועות, נראה לילך בדרך אחרת בבאור מחלוקת הרמב"ם והר"ן. ונפתח בדעת הרמב"ם. הנה כבר ייסד הגר"ח מוולאוזין (חוט המשולש י'): כל בקי בדרכו יודע שרוב כוונתו נלמד ע"י לדרוש סמוכים בסידורו. ונראה שכן הוא גם בספר המצוות להרמב"ם, אשר הוא כפתח ומבוא לספר היד (כמבואר בהקדמת הרמב"ם), ומחולק גם הוא ל"ד נושאים המקבילים בקירוב ל"ד ספרי היד. עתה לכשתבונן בלאוין דבל יחל ודשבועת שקר נראה שסידרם הרמב"ם במקומות נפרדים; לאו דשבועת שקר מנה הרמב"ם (בל"ת סא) בשכנות ללאו ד'ברכת השם' ולשבועת שוא ולחילול השם. ואילו לאו דבל יחל סידר הרמב"ם (בל"ת קנו) בסמוך לבל תאחר והיראות פנים בעזרה בלא קרבן. והרי לא דבר ריק הוא.

[בל יחל בשבועות, לשיטת הרמב"ם]

והנה דעת הרמב"ם (בספ"מ ל"ת סא ובפ"א משבועות ה"ג) שהעובר על שבועתו לוקה משום 'לא תשבעו בשמי לשקר' ולא משום בל יחל. ונוקט דלאו זה דלא תשבעו כולל הן שבועה

^ז והא דפריך בובחיים צו: יבוא עשה דאכילת קדשים כשרים וידחה לאו דאכילת פסולים - י"ל ששם גם העשה הוא מאותו סוג ושפיר היה בדיון לדחות הלאו. גם י"ל דאכילת קדשים פסולים איסור גברא הוא ולא משום פגיעה בחפץ. [ויתכן ש"ל כן אף לענין שבירת עצם הפסח כדי לאכול המוח. ע"ש - ד"ל דאיסור שבירת עצם הוא בהנחת האדם ולא בדיון הקרבן].
גם יש להעיר מב"מ ל. לב. דעשה דהשבת אבידה או כיבוד אב יכול לדחות לאו דטומאת כהן, לולא דהוי גם עשה. והרי איסור טומאה לכהן הגם שהוא גברא, עניינו משום שמירת קדושתו וכאילו גופו חפצא דקדושה שאסור לטמאו. וי"ל.
והרשב"א שנקט ששייך לדחות לאו נדר ע"י עשה, אין צריך לומר שחולק על עיקר היסוד [דהא יש מעילה בקונמות אף בקונם שאוסר רק על עצמו, כמוש"כ הרשב"א בדף לה] - אלא יתכן שאף שהנדר הוא איסור חפצא כהקדש, מ"מ יסוד האזהרה דבל יחל הוא מצד הגברא, שלא כאיסור גזל שמהות הלאו הוא מצד החפצא דגולת חברו. וכיון שכן אתיא מצות סוכה ודוחה לאו זה, וכיון שהלאו נדחה סוכה הרשב"א תו אין להתחשב באיסור שחל בחפצא. דהמצוה דוחה איסור זה כיון שאינו יאיר. ויתכן שהרשב"א הולך לשיטתו (בתשובה תרטו) שהנדר אינו חל על איסורי תורה. משמע שנקט שאין תוספת בחלות איסור נדר על איסור נבלה אלא שניהם איסור חפצא בגדר אחד.

^ח ובוה נאמרו תירוצים רבים נוספים - ע' חדושי בית מאיר סנהדרין קיג; משך חכמה ס"פ עקב; חדושי הגר"ר בנימין ח"ב מחא, אגרות משה ח"א ד-ו. עוד ראיתי לתרין (מהגר"א נבנצל שליט"א) בדרך אפשר, דעשה דוחה ל"ת מפני שהעשה בא מצד החיוב והל"ת מצד השלילה (ערמב"ן בפירוש התורה על יצור את אדם ויום השבת לקדשו). ואילו כאן העשה בא מצד השלילה שבע"י והל"ת מצד החיוב של כבוד שמים, הלכך אינו יכול לדחותו.

^ט עפ"י סברא זו יש לפקפק בדברי השאנ"א (צו) שהאריך לדון במצוה של טבל המבול למעשר שני ועני, מדוע אין אומרים ידחה עשה דמצא ל"ת דטבל (וע' גם בספר המקנה קדושין לה). אך י"ל דהטבל איסורו משום חפצא דמעשר המעורב בו (עפ"י הגרש"ש"ק בשער"י גכה וחדושי לנדרים סוס"א).

^י הראני ידידי הגרמ"י שבענין זה כתב בפירוש משנת אליהו (לגר"י ישראל משקלוב תלמיד הגר"א, שקלים רפ"ב) שקלים רפ"ב יודיע דרכו של הרמב"ם לרמוז בסמוכים לעד על שיטתו.

אסור, יבוא עשה דסוכה וידחה לא תעשה דבל יחל. ותירץ דבנדרים עשה נמי איכא כדכתיב בסיפא דקרא 'ככל היצא מפיו יעשה' [וכ"כ בעל ספר החינוך (ה) תלמידו]. והקשו על כך המשנה-למלך (בהגהותיו על החינוך) ועוד אחרונים מהמבואר בסוגיא פ"ק דיבמות (ה) שעשה דוחה ל"ת ועשה שישנם בשאלה, שעל כן נזיר מצורע מגלח. [אמנם כבר עמד על כך הרשב"א עצמו (בתשובה ח"ג שמוג) וכתב שלפי האמת אין עשה דוחה ל"ת ועשה גם כשישנם בשאלה, ומה שאמרו בסוגיא שם - דיחויא בעלמא הוא]. ופירש הגר"א ושאם ננקוט שמהות איסור בל יחל הוא חילול הדיבור אם כן יש לומר דלא חשיב הך איסורא 'ישנו בשאלה', שהואיל ולאחר ההתרה נעקר דיבורו ותו ליכא חילול דיבור כלל, אם כן השאלה אינה מהוה קולא בלאו, דבשלמא אם גדר האיסור הוא כמו 'בל יאכל' הרי איסור אכילה זה קיל, שיש אפשרות להפקיעו ע"י ידי שאלה, בדומה לאיסור תער דנזיר שהדבר שנאסר יכול להיות מותר ע"י שאלה, אבל אם עיקר האיסור הוא שלא יחלל אם דיבור פיו הרי גם לאחר השאלה לא הותר לחלל דיבורו אלא שאז ליכא לדיבורא, אבל מה שנאסר לו לא הותר לעולם, על כן שפיר אמרין דאין עשה דוחה ל"ת ועשה דבל יחל". [ואף דבנזיר נמי איכא בל יחל כדאיתא בריש נדנדרים, כוונת הגר"א עפ"י דברי האבני-מלואים בתשובה (יד) שאיסור בל יחל בנזיר מתוסף וקאי על שאר איסורי הנזיר ואינו איסור העומד לעצמו, וכשנדחה איסור גילוח ממילא ליכא לאו דבל יחל].

[בגדר איסור חפצא דנדרים; באור טעם הנמו"י שאין עשה דוחה נדר משום שהוא איסור חפצא]

והנה קושיית הרשב"א, כתב הנמוקי-יוסף (בנדרים טז) לתרץ דנדרים איסור חפצא הלכך אין עשה דוחה אותם. ובאור דבריו כמו שכתב הגרש"ש"ק (בחדושי לנדרים א ובשער"י גכה) בפירוש דברי הראשונים בנדרים (יג: טז). ושבועות כ: כב: ע"ש בריטב"א. וכן דעת רוב הראשונים) שאיסורי תורה 'איסור גברא' הם שלא כנדר. ובאור דבריהם, הלא ודאי מאכלות אסורים כגון נבלה וחזיר הנם חפצא דאיסורא ולא דמו לאיסור אכילה ביום הכפורים שהמאכלות מותרים בעצם רק הגברא נאסר באכילתם בזמן מסוים [כמבואר חילוק זה בדברי הרשב"א בסוף יבמות לענין איסור ספייה לקטנים, שזה אמור רק בדברים האסורים בעצם ולא בדבר האסור מצד הזמן. וכיו"ב ייסדו האחרונים לחלק לענין ביטול איסורים ועוד], אבל כוונת הראשונים ז"ל לומר שבאיסורי תורה אין בהם איסור קדושה בחפץ כבנדר. כלומר קפידת התורה הוא שהגברא לא יתגעל במאכל אסור, ואין ההקפדה מצד החפץ, שלא כנדרים שהם כקרבן והמכוון הוא שההקדש לא יתחלל. וזה באור 'איסור חפצא' ואיסור גברא שאמרו בגמרא ריש נדרים לחלק בין נדרים לשבועות, שבנדרים ההקפדה היא מצד החפץ שהוא כמוקדש לשמים ואין לאדם לפגוע בקדושה זו, בניגוד לשבועות שההקפדה

^ה ואין זה תואם עם המובא בהערה הקודמת שדעת הרשב"א נראית כהר"ן שגדר האיסור הוא הפרת תוכן האיסור ולא חילול הדיבור. וצריך לזכור ולפרש בדעתו שזה שנאסר כלפיו החפץ אסור לו לחלל דיבורו של הנדר.

גם נראה שעיקר הסברה מחדשת, כי בפתושו עצם הדבר שיכול לבטל דיבורו ע"י השאלה זוהי הקולא, דומיא דנזיר שלעולם לא הותר לנזיר תער אלא שעי"י השאלה מפקיע הניירות וממילא ליכא איסור, והיא היא הקולא, שיכול לסלק האיסור ע"י עקירת הניירות, וה"נ יכול לעקור דיבורו ע"י שאלה.

^ו עוד י"ל שסובר הרשב"א שאין בל יחל בנזיר שגילח, וכפי הנראה מהסמ"ג שהשמיט מלקות דבל יחל בנזיר שגילח ושמיטא עצמו. ויש לחדש שלפי דעתם עיקר נדר הניירות הוא איסורי היין, משא"כ תגלחתו וטומאת התורה הטילתם ולא הוא, הלכך אינם בכלל לא יחל דבריו.

הגדיר הרמב"ם (בל"ת קנו. וכיו"ב בעשה צד ד'מוצא שפתיך) 'שהזהירנו מעבור מה שחייבנו על עצמנו בדבור' - הוי אומר: הפרת ההתחייבות היא האיסור, לא שיקור הדיבור כשלעצמו.

[התחייבות עצמית הנלווית לכל נדר, בנדרי איסור ובנדרי הקדש]

ובאור הענין, היכן יש התחייבות בנדר והלא הוא איסור חפצא הוא, נראה על פי מה שחידשו אחרונים ז"ל שבכל נדר מלבד איסור חפצא כלולה בנדר התחייבות שמחייב האדם את עצמו להתנהג כפי נדרו. וקדם ביסוד זה בספר מחנה אפרים (נדרים יב) עפ"י הסוגיא בנדרים (פט) שהנודר איסור שיחול לאחר זמן, אינו יכול לחזור בו אעפ"י שעדיין לא חל האיסור [ע"ש שגם לישאל אינו יכול עתה כיון שעדיין לא חל האיסור]. ומאי שנא מקנינים וקדושין וכד' שאם עשאו 'לאחר שלשים' יכול לחזור בו תוך הזמן - ופירש שכיון שקיבל עליו נדר הרי נתחייב לקיים דיבורו, וחייב זה חל מיד הגם שהאיסור שעל החפץ עדיין לא חל. וכן הביא מהסוגיא בנדרים (כט) לענין נדרי הקדש, שהאומר שור זה הקדש לאחר שלשים יום - אינו יכול לחזור תוך שלשים משום דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. וכבר עמדו הראשונים הלא גם במסירה להדיוט יכול לחזור תוך שלשים - אך כבר פירש הרא"ש שם 'חייב לקיים דבריו כאילו נדר דכתיב מוצא שפתיך תשמור ולא מצי למיהדר ביה'. ומה כוונתו בביטוי 'כאילו נדר' והרי לא נדר ב'הרי עלי' אלא אמר 'הרי זו'? אלא כלפי מה דתנן אין בין נדרים לנדבות אלא שהנדרים חייב באחריותו והנדבות אין חייב באחריותו, לא תימא שבנדבה אין כלל התחייבות אגבא, אלא גם בנדבה חשיב כאילו נדר ב'הרי עלי' אלא שמגביל נדרו לחפצא מסוים, שלא כ'הרי עלי' שהטיל את הדבר כחובה על עצמו בלא חפצא מסוים.

ובן אמרו בתמורה (יג): 'עולת נדבה נמי כיון דקבלה עליה עבדה תמורה' ופרש"י 'דקיבלה עליה - שיקריבנה, ואע"ג דאמר הרי זו'. ויעוין בפירוש הרא"ש ריש קנים דהביא מקור לכך שהאומר 'הרי עלי' נקרא נדר - דכתיב 'ונדריה עליה'. הרי משמע שגם בנדרי איסור יש חלות חיוב אכתפיה דגברא.

ובן כתב באבן האזל (מכירה כבט) לפרש דברי הרמב"ם בענין מקדיש או נודר צדקה לעניים, שאף דבר שאינו בא לעולם חייב לקיים נדרו - מפני שבנדר כלולה התחייבות עצמית לקיים נדרו. תדע, שהרי אדם האומר 'הרי זו עולה', וכי יכול להניחה ולילך, הלא מחוייב להיטפל בה ולהקריבה [וגם עובר בכל תאחר]. ומה טעם, הרי לא אמר אלא 'הרי זו' - אלא שבדבריו יש התחייבות להזדקק לנדרו להיות אחראי לקיומו. ופירש שם בדומה לזה לענין נדרי איסור, שמחייב עצמו לנהוג איסור בדבר, שעל כן חל הנדר על דבר שלא בא לעולם. וכן כתב בקהלות יעקב (נדרים כב וע"ש ה; ב"ק כח). ואמנם חידוש זה אינו מוסכם [הגרש"ק לאורך מסכת נדרים לא סבירא ליה כלל להקדש חידושא]. אך כן נראה עכ"פ בשיטת הרמב"ם וכמו שהראה באבן האזל.

ובן מצינו בספר זכר יצחק (נא, ג) לענין הקדש במחשבה, שנקט בדעת הרמב"ם שאמנם לא חלה חלות הקדש אחפצא בלא דיבור, אבל מחוייב לקיים נדרו. והיינו משום שלענין חלות ההתחייבות שבנדר, נתרבה מ'כל נדיב לב עולות' שאף בלב חל חיוב, הגם שלא חל ההקדש אחפצא אלא בדיבור פה. ע"ש.

ואם כן נראה בדעת הרמב"ם שאיסור 'בל יחל' האמור בנדרים, מתייחס לאותה התחייבות ד'הרי עלי' הכלולה בנדר. זה

לשעבר הן שבועה להבא. וכבר עמדו המפרשים ליישב דבריו עם הסוגיא בשבועות (כ-כא) דפליגי רבין ורב דימי במקור איסור שבועת ביטוי לשעבר ולהבא ונראה לכאורה שפסק הרמב"ם דלא כחד. ויש בדבר הרמב"ם שתי דרכים עיקריות; הריב"ש (מובא בכס"מ שם) פירש שאמנם עובר גם משום בל יחל וכפשטיה דקרא 'איש כי ידר נדר או השבע שבועה וגו' לא יחל דברו וגו', אך כוונת הרמב"ם שיש בו גם כן לאו ד'לא תשבעו'. [ובדרך זו הלכו רבים מרבותינו ראשי הישיבות, לבאר דמשום בל יחל אינו לוקה בשבועה רק משום 'לא תשבעו בשמי לשקר'. ופירשו בזה דברי הרמב"ם ששבועה בלא שם אין לוקים עליה הגם שהיא חלה מדאורייתא, והיינו משום שהלאו המיוחד למלקות בשבועה הוא 'לא תשבעו בשמי לשקר', והיא השבועה האמורה בפרשת קדושים, ואילו השבועה הנזכרת בפרשת מטות היא אף בלא שם אבל אין בה מלקות. יעוין בספרי רבותינו במסכת נדרים]. ואילו המאירי (שבועות כ) נקט שאין לאו דבל יחל בשבועה כלל אלא בנדרים. וכתב שכן מורה סתימת הש"ס בכל מקום". ואמנם כן מורים לשונות הרמב"ם². וכי תימא הלא מקרא מלא הוא כנ"ל - אך הלא כן דעת רב דימי בגמרא ששבועת ביטוי להבא אוהרתה מ'לא תשבעו בשמי לשקר' ולא משום בל יחל. ועל כרחק דהכי קים להו לרז"ל דסיפא דקרא קאי רק אתחילתו.³

[להרמב"ם, מהות האיסור בשבועה - שיקור הדיבור. בנדרים - הפרת ההתחייבות]

ואיך שנקוט בפירוש דברי הרמב"ם, מבואר שאין מלקות דבל יחל בשבועות אלא בנדרים. וביאור הדבר נראה שענין איסור שבועת שקר [לענין מלקות עכ"פ] הוא שיקור הדיבור, שלא יעשה את דיבורו משוקר, שהרי הכליל הרמב"ם באיסור זה שבועה לשעבר ושבועה דלהבא, ובלשעבר הלא ודאי אין שם חלות שבועה המחייבת אלא שיקור גרידא, אם כן מסתבר דה"ה בנשבע אלהבא. וכמו שכתב רש"י בשבועות (כ): שהאיסור הוא לא תשבעו בשמי כדי לשקר בשבועתכם לאחר זמן. כלומר בזה שעושה את דבריו שקריים מזלזל הוא בכבוד שמים שהרי נשבע בשם ה'. ואולם בנדר

יא צ"ע הלא בנדרים טז; ובשבועות כו; נקטו בסתמא דאיכא כל יחל בשבועות.

יב שלא הזכיר בל יחל בשבועה כשם שהזכיר בנדרים שחוקה שתיים. ויש גם לסייע לכך מדברי הרמב"ם (נדרים ג, ח) שפירש הכתוב ככל היוצא מפיו יעשה בנדרים ולא בשבועות, ע"ש. הגם שבחא"ק קרא איתא גם שבועה. ומוכח שנקט שהמצוות האמורות בהאי קרא, כל יחל וככל היוצא מפיו קאי אנדר בלבד.

יג אך תימא גדולה לעקור קרא מפשוטו. וכבר פירש התוס' ועוד ראשונים בשבועות שא"א לפרש כוונת רב דימי שאין בל יחל בשבועות. דהא כתיב קרא. אלא דאיכא נמי אחרה נוספת מלבד כל יחל. ואף שפשוט לשון רש"י שם אינו מורה כן, כבר כתב הרשב"א שכן יש להלום דבריו דבל יחל לאו לאוהרתה שבועה אצטריך אלא עיקר קרא אתא לקוננות [ועי' אבי עזרי (שבועות ג, ג) שפירש בדברי הרמב"ם שנקט דברי הגמרא בפשטותה, דהואיל וכשעבר הריהו שבועת שקר מעיקרא תו אין שייך בה כל יחל, ועיקר קרא לאורי' לאו גבי נדר וגילוי על שבועה שיש בה לאו דלא תשבעו. וכע"ז בהערות הגרמ"ש שפירש על חידושי ר"י מנאש שבועות אות ל. והוא סברא מחודשת, לומר דשבועת שקר היא מעיקרא. ועוד, הלא גם לאחר שעבר על שבועתו כגון שנשבע לא לילך למקום פלוני והלך, אסור לו לעבור שוב, הרי שיש לה תוקף שבועה גם לאחר שיצאו דבריו שקריים, ומהי תיתי לא יחל בה כל יחל].

ובזה תדוקדק לשון הרמב"ם בספר המצוות (ל"ח קנו) בלאו דבל יחל 'שהזהירנו מעבור מה שחייבנו על עצמנו בדבור אעפ"י שהוא בלא שבועה', ומה בא לומר בזה - אך נראה שרצונו לומר שיחול לעבור בכל יחל בין כשאומר על עצמו דבר בשבועה בין כשאומר בנדר. וכן משמעות לשון במצוה צד שכתב שבעה מוצא שפתיך קיים בין בשבועה בין בנדר וממשיך שהעובר עליו עובר בל"ת דבל יחל. ומשמע שאם נשבע לחייב עצמו באיסור (ויתכן אף בקרבן) עבר בכל יחל. ורק כשנשבע על מצויות עתידות [לא שבועה שעניניה חיוק לאיסור איסור] ועשה מעשה לשקר דבריו עבר בלא תשבעו ולא בכל יחל. ומובנה בזה קושית הגמרא ריש נדרים 'ולתני כיון שבועות בנדר נדרים'. ולכא"ו אינו מובן, מדוע שיפירי התנא בין נדרים לחרימים שעניניהם אחד ורק חלוקים בלשונותיהם (להר"ן דמתינתין מיירי בחרימי איסור) - אך באמת גם שבועת איסור חלוקה מנדר בלשון בלבד, אבל במהותם שניהם דבר אחד, רק הדרך שאוסר על עצמו הוא ב'שבועה' [ומתירן הגמרא דסתם שבועה היינו שבועת נבירה. ויעשה כן וכך. או דע"פ יש ג"כ שבועת נבירה. מנא"כ בנדרים וחרמים שאין בהם אלא חפצא].

והינו בזה למשמעות מדוקדקת בהא דקאמרין חומר בשבועות מנדרים שחלות על דבר שיש בו ממש ושאין בו ממש - דבשבועות ישנם שני סוגים, שבועה ד'לאסור איסור' ושבועת ביטוי כגון 'שלא אוכל', מנא"כ נדרים אין שם אלא הסוג הראשון.

שהדיבור פעל. ואמנם כבר ביאר כן הר"ן בעצמו בסוף המסכת (ז). דכתיב לא יחל דברו - לא יעקור חלות דברו. הלכך סבירא ליה שהאיסור קאי על המודר שכלפיו חל האיסור.

נמצא אם כן, לא כפי הבאור הראשון שלהרמב"ם גדר האיסור הוא חילול הדיבור ולהר"ן הוא כ'בל יאכל', אלא נחלקו בשני גדרים-ביניים: להרמב"ם הוא חילול והפרת התחייבות הגבירא ולהר"ן הוא חילול חלות האיסור.

[בגדרי 'תנאי' ו'איסור' בגדרי קנס, לאור האמור]

[ישוב דברי הרמב"ם במדיר את אשתו בהנאה עד הפסח אם תלך לבית אביה עד החג]

ה בזה נבוא לבאר שני ענינים מוקשים בדברי הרמב"ם [ויש להאריך טובא בפרטי הדברים ובאורי הסוגיות, וכאן נזכיר רק תורף הדברים בקצרה]; -

כתב הרמב"ם (נדרים י,ב): 'מי שהדיר את אשתו במרחשון ואמר לה שאין את נהנית לי מכאן ועד הפסח אם תלכי לבית אביך מהיום ועד סכות - הרי זו אסורה ליהנות לו מיד וכו'. עבר הפסח, אעפ"י שהלך התנאי - הרי זו אסורה לנהוג חולין בגדרו ולהניחה שתלך ותהנה אלא נהג בה איסור עד החג כמו שנדר'. וכבר נתקשו בדברי הרמב"ם הללו, מה מקום לאסור הליכתה והרי לא אסרה בהנאה אלא עד הפסח וכבר עבר פסח (וכן השיג הראב"ד. וע' כס"מ). ובחדושי רבי אברהם מן ההר (נדרים נז) הצדיק דברי הרמב"ם, ופירש מפני שגילה בדעתו דלא ניחא ליה בהליכתה עד החג, לכך אסורה, ומדברנו הוא. ואין מובן מה עניינו של איסור זה מפני גילוי דעתו.

והנה הגר"נ פרצוביץ ייסד (ע' בהרחבה בספר הזכרון ברית אברהם) שתנאי בגדר הוא חלק מאיסור הנדר ואינו דבר חיצוני, וכגון האוסר כבר בהנאה אם ילך, האיסור שחל על הכר מוגדר כאיסור אכילה בצירוף הליכה. והאריך שם בהוכחות. והדברים נראים מחודשים מאד, דהא בפשוטו מחלקין בכ"מ בין 'איסורא' ל'תנאה', וכנראה מכל הראשונים. אך על פי הנ"ל נראה לבאר הענין, שאמנם כלפי חפצא דאיסורא, התנאי הוא מלתא אחרינא, אבל לגבי דין 'הרי עלי' הנכלל בגדר, גם התנאי הוא מכלל אותה התחייבות, שהרי עיקר ענינו של הנדר כפי שבא לידי ביטוי הוא רצונו שלא יתקיים התנאי, ואילו האיסור שהטיל ענינו קנס ואמצעי לעיקר מטרותיו. כגון כאן, רצונו שלא תלך לבית אביה עד סכות, וכדי להשיג הדבר ולחזקו הוא מדירה בהנאה עד הפסח. על כן גם כאשר כבר הלך איסור החפצא שבגדר [שהרי כבר עבר הפסח ולא נהנתה], ומדין תורה אין תוקף להתחייבות ד'הרי עלי' כאשר אין חפצא דאיסורא, מ"מ מדרבנן אסור לו להניחה לילך עד החג משום שגם ההליכה נידונית כחלק מהנדר מצד גילוי דעתו והתחייבותו, שהרי זה היה עיקר רצונו בהאי נדר. זהו פשר ה'גילוי דעת' שכתב הר"א מן ההר - ההתחייבות ד'הרי עלי' הכלולה בגדר."

ובכך מפרש הרמב"ם את לשונות המשניות בגדרים 'הרי זה בלא יחל דברו' - מדרבנן. וכמו שפירש רבינא (טו). האי לשנא דמתניתין (יד): גבי נדרים שאין בהם ממש. וכן לענין הלכה זו דתנן

הפירוש הפשוט בדברי הרמב"ם שהוזהרנו מלעבור על מה שנתחייבנו על עצמנו. הוי אומר: שלא כבשבעה שיסוד האיסור הוא שלא לעשות הדיבור שקרי מפני כבוד שמים, בגדר האיסור הוא שלא להפר את ההתחייבות שנתחייבנו בגדר. ומובן אם כן מיקומם של האיסורים בספר המצוות; לאו דשבעה שקר, הסמיכה הרמב"ם עם שאר האיסורים הנוגעים לכבוד שמים כגון חילול השם, מקלל, והישבעות בשם ה' לשוא. ואילו לאו דבל יחל הסמך הרמב"ם לאיסורי הפרת התחייבויות, כגון איחור הנדרים. וביסוד זה יתפרשו דברי הרמב"ם בכמה וכמה מקומות", ואין לפרטם כאן כי רבים הם.¹⁰

[ישוב הקושיא לדעיל בדברי הרמב"ם לאור המהלך האמור]

מעתה יש ליישב דברי הרמב"ם הראשונים, שאמנם בבל יחל עובר המדיר ולא המודר, אבל ב'לא תשבעו בשמי לשקר' עובר גם המודר, שהרי כאמור הקשה הטור בעיקר הדבר, כיצד יכול לאסור בשבעה את חברו? אך קושיא חדא מתרצא בחברתה, דהיא הנותנת, הואיל ובשבעה אין החלת איסור הרי שגדר האיסור הוא שלא לעשות את הדיבור למשוקר מפני שנשבע בשם ה', ואם כן, כך לי אם הנשבע בעצמו עושהו דיבור משוקר או אחר עושהו. הלכך כשנשבע שחברו לא ייכנס לביתו, הואיל והדבר ברשותו ובכחו [שלא כמו מי שנשבע על חברו שילך למקום פלוני, דפטומי מילי בעלמא ואין כאן חלות שבועה כלל לחייב], ממילא נאסר חברו לשקר דיבורו של זה¹¹. לא כן בגדר שאין שם איסור שיקור הדיבור אלא הפרת התחייבות, הרי מובן שרק זה שנתחייב נאסר, אבל כשהדיר את חברו, הגם שיכול להטיל איסור חפצא כלפיו אבל אין יכול להטיל על חברו חיובי-גבירא, הלכך אין המודר שייך לאיסור זה של הפרת התחייבות.

ואם כן זהו יסוד טעמו של הרמב"ם שרק המדיר עובר בבל יחל, כי אמנם איסור מעילה שיש בקונמות עובר עליו המודר ולא המדיר, כי עניינו בהפרת האיסור-חפצא, אבל איסור בל יחל עניינו הפרת האיסור ד'הרי עלי' הטמון בגדר, וזה אין שייך אלא במדיר כאמור.

נמצא עתה שלהרמב"ם אין הגדר דבל-יחל חילול הדיבור, דדוקא בשבעה הגדר הוא שלא לשקר את דיבורו אבל בגדר האיסור הוא חילול והפרת התחייבותו, וכפשט לשון 'חילול' בכל מקום שהוא חילול חלות קדושה ולא חילול דיבור גרידא. וכן פירש רבי אברהם מן ההר (בגדרים טו) את דברי הרמב"ם.

[להר"ן, גדר איסור בל יחל הוא חילול חלות האיסור/הקדושה]

והר"ן שחולק, נראה שסובר שגדר איסור בל יחל הוא שלא לחלל את החלות שדיבורו יצר. ומאידך אין צריך להרחיק לכת כמוסבר במהלך הראשון שגדר האיסור הוא כאילו כתוב 'בל יאכל' ב'ל ישתה', אלא כמשמעות הפשוטה שלא לחלל את הקדושה

יד נראה שאחד מהם הוא מה שכתב הרמב"ם (במצוה צד) שהמאחר נדרו עובר בבל יחל, ופירשו האחרונים שהואיל וחייבה תורה שלא לאחר, הרי גם זה כלול בגדרו. ולהר"ל מוסבר הדבר, כי נוקט הרמב"ם שכלל נדר כלולה התחייבות לנהוג כפי הדינים המתחייבים ממנו.

טו וע' בספר בית יעוש טז סג פז קג שנקט יסוד זה ככלל גדול בכל חלות תואר שאדם פועל בחפץ, כגון בקנינים הקדושות נזירות, שכלול בעשייתו התחייבות להתנהג כפי המשתמע מאותו תואר שמיחל.

טז ומסתבר לפי זה שהאיסור הוא על כל אדם ולא דוקא על זה שנשבעו עליו או זה שנשבע, שכל מי שיהנה מנכסיו של זה הרי שיקר את השבעה. משה"כ לפי מהלך הגר"ח נראה שהוא איסור מסויים שחל על מי שאסרוהו בשבעה.

יז ומדויקת היטב לשון הרמב"ם שם שהגדיר האיסור עליו ולא עליה, 'להניחה שתלך ותהנה אלא נהג בה איסור עד החג כמו שנהג'. ומשמע שעליה אין כל איסור. שהרי בעצם אין כאן חפצא דאיסורא אלא התחייבות מצדו. ושונה זה ממש"כ בהלכה הבאה, שאם אסרה בהנאה עד החג אם תלך עד הפסח, שאם הלכה עד הפסח אסורה בהנאות עד החג, כי שם יש איסור חפצא כלפיה הגם שאין עליה בל יחל.

(נז). 'לאחר הפסח בבל יחל' - מפרש הרמב"ם בל יחל דרבנן"י].

הנשבע לחייב עצמו בדבר מסויים אם ישב בסוכה בחג

ובזה מובנים דברי התומים (סו"ס"י כו) בבאור תשובת הרי"ף (הובאה ביתה יוסף שם) ופירוש הרמב"ם למשנה, שהנשבע שאם ישב בסוכה בחג יתחייב בדבר מסויים - הרי זה בכלל נשבע לבטל את המצוה ואין שבוועתו חלה. והרי לא אסר הישיבה בסוכה אלא עשאה כתנאי לדבר אחר והיכן יש כאן ביטול מצוה - אלא שהואיל והחייב שנתחייב אין עניינו אלא בתורת קנס וזרז, ואילו עיקר רצונו הנראה מדבריו הוא שלא ישב בסוכה, הרי התנאי נידון כאיסור עצמו, כאילו נשבע שלא ישב הלכך אין בדבריו כלום.

באור דברי הרמב"ם בדין 'נדר בתוך נדר' לאור האמור

וכן יתבאר בזה דברי הרמב"ם לענין חלות נדר על נדר, דתנן (בנדרים יז.) יש נדר בתוך נדר ואין שבוועה בתוך שבוועה. וכתב הרמב"ם (גב): כיצד יחול נדר על נדר, האומר הרי עלי קרבן אם

יח ונראה שנקטו לשון זו לומר שמדרבנן יש כאן דין נדר ממש. ולא דמי להרי את עלי כאמא' שאמרו 'פותרין לו פתח ממקום אחר' ולא אמרו 'הרי זה בבל יחל' - כי שם לא תקנו שיהא נדר גמור אלא הצריכו התרה כדי שלא יוללו בנדרים. ונפ"מ שאין אומרים בזה כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון, ואם נדר על דעת רבים יש לו התר, משא"כ בנדר גמור מדרבנן (עפ"י אגרות משה יו"ד ח"א קכזד). וכן נראה נפ"מ במה שכתב הרי"ף (טז): שנדר על דבר שאין בו ממש חל מדרבנן אפילו במקום עקירת מצוה דאורייתא, שעקרו חכמים דין תורה בשוא"ת. ונראה שזה רק ביכל יחל' דרבנן אבל נדר שהצריכו בו התר בעם הארץ, לא שמענו שבכחו לעקור דבר מהתורה. ועי' ברדב"ז (ח"א תרח) שפותחים בגולד בנדר כזה שלא חל מן הדין. ועב"י (רה) מתשב"ץ שכתב להקל בנדר כזה כשנדר מחמת אונס. ונראה לכאור שבאותם שאמרו 'בל יחל' מדרבנן אין להקל בפתחה בגולד ובנדר מחמת אונס.

אכלתי כבר זו, הרי עלי קרבן אם אוכלנה, ואכלה - חייב על כל אחת ואחת. וכן כל כיוצא בזה. וכבר האריך התור"ד לתמוה על דברי הרמב"ם הללו, הלא אף אם תמצוי לומר שבכל פעם נודר בקרבן אחר, קשה אם כן גם בשבוועה בכי האי גוונא יש לה לחול, כגון שנשבע כמה פעמים אתן דינר לפלוני. ועוד, מדוע ייקרא זה 'נדר בתוך נדר' הלא כל נדר ונדר עומד בפני עצמו. ועוד, מה לו לומר שאוסר עצמו בדבר, יפרש שנדר כמה פעמים להביא קרבן. אך לפי הנ"ל הכל מיושב, שאמנם חפצא דנדרא הוא הקרבן שנודר, אבל כיון שהבאת הקרבן נעשתה כאן כקנס ואילו עיקר רצונו הוא שלא יאכל כבר זה, הרי איסור הככר מכלל התחייבות הנדר הוא, ועל כן יש כאן נדר בתוך נדר [משא"כ אם רק נודר קרבן שלש פעמים, הרי כאן שלשה נדרים נפרדים, כקושית הרי"ד]. מה שאין כן בשבוועה שאין בה אלא התחייבות, הרי האופן המקביל הוא שנשבע כמה פעמים שלא יאכל, ובזה אכן אין חלה שבוועה על שבוועה שכבר מושבע ועומד. ורק בנדר מצונו אופן שיש כאן נדר בתוך נדר ויש מקום לשני לחול על הראשון, כשנודר כמה פעמים להבאת קרבן בדרך קנס על מעשה מסויים אחד, שמצד אחד יש כאן נדרים חלוקים שהרי נודר עצמו בכל פעם בקרבן נוסף, מאידך התנאי הוא אותו תנאי - שלא יאכל הככר, והרי התנאי בנדר-קנס הוא גופא מהתחייבות הנדר, הלכך שפיר קרינן ביה נדר חל על נדר"ט.

יט ואמנם גם בשבוועה שייך כי האי גוונא שתחול שבוועה על שבוועה, אם התנה שאם יעשה כך וכך מחייב עצמו בשבוועה לעשות דבר פלוני, אלא דבשבוועה סתמא דמלתא מתחייב בשבוועה באותו דבר שרצוהו, משא"כ בנדר הוא נודר קרבן אם יעשה כך וכך.

עיקרי דברים לשיעור תעא - פר' מטות ה'תשע"ו

(א) אוהרת 'לא יחל דברו', גדרה לדעת הרמב"ם היא שלא להפר התחייבות שחייב האדם את עצמו בנדרו.

עניינה של התחייבות זו היא, שבכל נדר, הן נדרי איסור הן נדרי הקדש [אף ב'הרי זו'], כלולה התחייבות עצמית של האדם להתנהג כמתחייב מחלות הנדר (כפי שכתבו כמה מהאחרונים להוכיח מסוגיות הגמרא ומדברי הרמב"ם). וכאמור, החיוב לעמוד בהתחייבות זו מקורו בבל יחל ובעשה דיככל היצא מפיו יעשה'. וזאת מלבד איסור חפצא שחל על הדבר.

זהו טעמו של הרמב"ם שאין המודר עובר בכל יחל אלא המדיר, כי התחייבות זו אינה שייכת אלא באדם על עצמו. [משא"כ איסור חפצא, ודאי חל כלפי המודר שנאסר. ולכך אם עבר ונהנה - הוא המועל בקונם, לא המדיר].

לדעת הר"ן, גדר איסור בל יחל הוא שלא לחלל את חלות האיסור-הקדושה שדיבורו יצר. המזהר בזה הוא זה שהאיסור חל כלפיו, המודר ולא המדיר. (ד)

(ב) נדרי-קנס, שאוסר אדם דבר א' כדי לעשות או להימנע מדבר ב' - יש להוכיח מכמה מקומות שאותו דבר ב' שרוצה בקיומו או במניעתו, נחשב כחלק מאיסור הנדר הגם שאינו חפצא דאיסורא אלא 'תנאי'.

נפ"מ לענין הדין שאין השבועה חלה לבטל המצוה, שאף התנאי

בכלל זה (כדברי התומים). וכן יש נפקותא בגדר זה לענין פירוש 'נדר בתוך נדר', כגון שנדר כמה פעמים בקרבן אם יעשה דבר מסויים, אותו 'תנאי' יש בו חלות נדר על נדר (כמו שפירש הרמב"ם).

ובאור הדבר - לפי האמור שבכל נדר מלבד האיסור החל על החפצא ישנה התחייבות סמויה הנלווית אליו, הלכך בנדר-קנס שעיקר מטרתו הוא ה'תנאי' הרי זה נידון כמתחייב עצמו על קיום התנאי.

ונראה מדברי הרמב"ם שמדברנן יש אפשרות לחלות ההתחייבות של קיום התנאי, אפילו במקום שכבר נסתלק איסור החפצא, כגון שאסר אדם בהנאה את אשתו עד הפסח אם תלך עד החג, אעפ"י שעבר הפסח ולא נהנתה, אסור לו מדברנן להניחה לילך עד החג, כי זו עיקר מטרת נדרו וחייב עצמו על כך. (ה)

א לדעת הרמב"ם, חיוב העובר על שבועתו הוא משום 'לא תשבועו בשמי לשקר' ולא משום בל יחל. ונראים הדברים שלשיטתו אפילו 'לאו' דבל יחל אין בשבועות אלא בנדרים (וכמו ש"כ המאירי).

מעם הדבר, שהואיל ואין השבועה יוצרת חלות-חפצא אין בה לאו דבל יחל כבנדרים, רק יסוד האיסור הוא שלא לעשות את דיבורו שקרי, מפני שנשבע בשם השם.

הואיל' וכן, אין חילוק אם הנשבע בעצמו הוא העושה את דבריו משוקרים או זה שהשבועה היתה כלפיו. ולכן ראובן שנשבע שלא יכנס שמעון לרשותו, אם נכנס שמעון - לוקה משום לאו זה [הגם שבנדרים בכי האי גוונא פטור כנ"ל]. (ד)

